

BOJXONA TO'LOVLARI TARKIBI VA ULARNI HISOBLASH

Sirojiddin Ismaylov Isoqovich

Qulmatova Durdona Hasan qizi

Bank-moliya akademiyasi magistrantlari

Annotatsiya: *ushbu maqolada bojxona to'lovlari, ularning turlari, tarkibi, hisoblash usullari hamda ularni qo'llashning nazariy-huquiy asoslari, bojxona to'lovlari to'lash tartiblari xususidagi fikrlar ifoda etilgan.*

Kalit so'zlar: *bojxona to'lovlari, bojxona yig'implari, bojxona qiymatini aniqlash usullari, zaxira usul, davriy bojxona to'lovlari.*

Аннотация: *В данной статье изложены положения о порядке уплаты таможенных платежей, их видах, составе, способах исчисления и Теоретико-правовые основы их применения, порядок уплаты таможенных платежей.*

Ключевые слова: *таможенные платежи, таможенные пошлины, методы определения таможенной стоимости, резервный метод, периодические таможенные платежи.*

Annotation: *this article expresses opinions on customs duties, their types, composition, methods of calculation and theoretical and legal basis for their application, customs payment procedures.*

Keywords: *customs duties, customs duties, customs value determination methods, Reserve method, periodic customs duties.*

Bojxona to'lovlari: Davlat chegarasi orqali olib o'tiladigan tovarlarga nisbatan bojxona organlari tomonidan undiriladigan majburiy to'lovlardan biri. Bunday bojni to'lash mahsulot importi/eksportining majburiy sharti bo'lib, bu davlat majburlov choralari bilan ta'minlanadi. Davlat budjetiga ajratmalar, albatta amalga oshiriladi. Chegara orqali yuborilgan mahsulotlar egalari tomonidan yechib olingan to'lovlar.

Bojxona yig'implari bojxonada olinadigan to'lovning yana bir turidir. Ularning yig'implardan asosiy farqi shundaki, to'lovlar tovarlarning o'zi uchun emas, balki ular bilan bog'liq xizmatlarni ko'rsatish uchun olinadi. Masalan, saqlash nuqtai nazaridan hamrohlik qilish, chet elga chiqarish. Muhimi, bojxona to'lovini nafaqat mahsulot egasi, balki uchinchi shaxs ham to'lashi mumkin. Turli bojxona operatsiyalari uchun yig'implarni to'lash odatda transportni kuzatib borish deklaratsiyasini topshirish bilan bir vaqtda amalga oshiriladi.

Tovarlarni bojxona chegarasi orqali olib o'tishda va boshqa hollarda bojxona to'lovlari to'lanadi. Boj tarifi bojxona chegarasi orqali olib o'tiladigan O'zbekiston Respublikasi Tashqi iqtisodiy faoliyatining tovar nomenklaturasiga muvofiq tizimlashtirilgan tovarlarga nisbatan qo'llaniladigan bojxona bojlari stavkalarining jamlanmasidir.

Bojxona to'lovlari bojxona deklaratsiyasi qabul qilinguniga qadar yoki qabul qilinishi bilan bir vaqtda to'lanadi.

Bojxona to'lovlari to'lovchi tomonidan bojxona organlarining qonun hujjatlariga muvofiq shu maqsadlarda ochilgan shaxsiy g'azna hisobvaraqlariga to'lanadi. To'langan bojxona to'lovlari tovar chiqarib yuborilgan kundan yoki to'lanishi tovarlarning bojxona rasmiylashtiruviga bog'liq bo'lmagan bojxona to'lovlari uchun bojxona organi tomonidan harakatlar yoki tartib-taomillar bajarilgan kundan e'tiboran 5 ish kuni ichida bojxona organlari tomonidan Davlat byudjetiga o'tkaziladi. Bojxona to'lovlari, agar qonun hujjatlarida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasining milliy valyutasida to'lanadi.

Bojxona qiymatini aniqlashning 6 ta usuli mavjud ibo'lib, ular:

- olib kiriladigan tovarga doir bitimning qiymati bo'yicha;
- aynan bir xil tovarga doir bitimning qiymati bo'yicha;
- o'xshash tovarga doir bitimning qiymati bo'yicha;
- qiymatlarni chegirib tashlash asosida;
- qiymatlarni qo'shish asosida;
- zaxira usul.

Olib kiritilgan tovarga doir bitimning qiymati bo'yicha bojxona qiymatini belgilash usuli (1-usul) asosiy usul hisoblanadi. Agarda asosiy usuldan foydalanish imkoniyati bo'lmasa, yuqorida ko'rsatilgan usullarning keyingilari izchil tartibda, ya'ni birin-ketin qo'llaniladi.

Aynan bir xil (2-usul) va o'xshash (3-usul) tovar yuzasidan tuzilgan bitim qiymatiga qarab baholash usullari ilgari asosiy usulga (1-usul) ko'ra belgilangan, xuddi shuningdek, yoki shunga o'xshagan tovarlarga doir bitimga bojxona qiymatini belgilash uchun asosiy baza sifatida foydalanishga asoslangan. Bunda deklarant amalda mavjud bo'lgan savdo bitimlarining narxi va tovarlarning O'zbekiston Respublikasi chegarasi orqali olib o'tilishlari haqidagi hujjatlar asosida tasdiqlangan ma'lumotni qo'llaydi

Qiymatlarni chegirish va qo'shish asosidagi usullar (4 va 5- usullar) bojxona qiymatini hisob-kitob qilishning prinsipial jihatdan boshqacha negizini nazarda tutadi:

- qiymatlarni chegirib tashlash asosidagi usul (4-usul) tovarlar dastlabki holati o'zgartirilmasdan (voki, mabodo qayta ishlashning tovarlar narxiga ta'siri belgilanishi mumkin bo'lsa, qayta ishlangan holatida) sotiladigan narxga asoslanadi;

- qiymatlarni qo'shish asosidagi usul (5-usul) tovar eksport qilingan mamlakatda uning ishlab chiqarilishi va olib chiqib ketilishiga ketgan xarajatlar haqidagi ma'lumotlarga asoslanadi. 6-usul zaxira usul hisoblanadi, chunki bu bojxona qiymatini belgilash uchun bundan oldingi usullardan hech birini qo'llab bo'lmaganida qo'llaniladi. Bu usulga ko'ra bojxona qiymati bojxona organlarida mavjud bo'lgan narxlarga oid axborotga asoslanadi. «Import qilinayotgan tovarlarning bojxona qiymati belgilanishini DBQ Yagona avtomatlashtirilgan axborot tizimi asosida nazorat qilish bo'yicha Vaqtinchalik yo'riqnoma» DBQnmg 2010-yil 12-apreldagi 92-son buyrug'i bilan amaliyotga kiritilib, bojxona qiymatining to'g'ri belgilanishini nazorat qilish 6 ta usul algoritmlari asosida avtomatlashtirilgan tarzda mantiqiy nazorat amalga oshiriladi

O'zbekiston Respublikasining bojxona kodeksiga ko'ra davriy bojxona to'lovlari: tovarlar vaqtincha olib kirish bojxona rejimida turgan har bir to'liq va to'liq bo'lmagan kalendar oy uchun, ushbu tovarlar vaqtincha olib kirish bojxona rejimiga joylashtirilgan kunda erkin muomalaga chiqarish (import) bojxona rejimiga joylashtirilganda to'lanishi lozim bo'lgan bojxona bojlari va soliqlar summasining besh foizi miqdorida chet el valyutasida hisoblab chiqariladi; ular to'lanadigan kuni O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan belgilangan valyutalarning rasmiy ayirboshlash kursi bo'yicha O'zbekiston Respublikasining milliy valyutasida to'lanadi;

O'zbekiston Respublikasining Davlat budjetiga o'tkaziladi.

Davriy bojxona to'lovlarini hisoblashda tovar vaqtincha olib kirish bojxona rejimiga joylashtirilgan kuni amalda bo'lgan bojxona to'lovlari stavkalari qo'llaniladi.

Davriy bojxona to'lovlarini to'lab tovarni vaqtincha olib kirish bojxona rejimiga joylashtirayotgan shaxs quyidagi huquqlarga ega: to'lanishi lozim bo'lgan bojxona to'lovlarining umumiy summasini to'lash; tegishli davr boshlanguniga qadar davriy bojxona to'lovlarini har oyda yoxud yilning har choragida to'lash.

To'lanadigan davriy bojxona to'lovlarining umumiy summasi tovar vaqtincha olib kirish bojxona rejimiga rasmiylashtirilgan kuni erkin muomalaga chiqarish (import) bojxona rejimiga joylashtirilgan taqdirda to'lanishi lozim bo'lgan, chet el valyutasida hisoblab chiqarilgan bojxona to'lovlarining summasidan oshmasligi lozim.

Davriy bojxona to'lovlarining to'langan summalari: vaqtincha olib kirilgan tovar olib chiqilgan yoxud boshqa bojxona rejimlariga joylashtirilgan taqdirda qaytarilmaydi; ushbu tovarlarni erkin muomalaga chiqarish (import) bojxona rejimiga joylashtirishda to'lanishi lozim bo'lgan bojxona to'lovlari summasi hisobiga o'tkaziladi. qonunning 163-moddasiga ko'ra: jismoniy shaxslar tomonidan notijorat maqsadlarda olib o'tiladigan tovarlarga nisbatan bojxona to'lovlarini to'lash belgilangan.

Jismoniy shaxslar tomonidan qo‘l yukida yoki kuzatib borilayotgan bagajda notijorat maqsadlar uchun olib o‘tilayotgan, shuningdek xalqaro pochta va kuryerlik jo‘natmalarida yuborilayotgan tovarlarning qiymati va (yoki) miqdori tovarlarni bojsiz olib kirishning qonunchilikda belgilangan normasidan ortiq bo‘lsa, tovarlarning bunday ortiq qismiga yagona bojxona to‘lovi to‘lanadi.

Tovarlar jismoniy shaxsning manziliga kelib tushganda bojxona to‘lovlari olib kirilayotgan tovarlarning butun summasidan, tovarlarni bojsiz olib kirish normasi qo‘llanilmagan holda undiriladi, bundan xalqaro pochta va kuryerlik jo‘natmalari mustasno.

Yagona bojxona to‘lovi notijorat maqsadlardagi tovarlarni deklaratsiyalashda, shakli va to‘ldirilish tartibi O‘zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo‘mitasi tomonidan belgilanadigan bojxona kirim orderi asosida jismoniy shaxslar tomonidan to‘lanadi.

Bojxona kirim orderining bir nusxasi bojxona to‘lovlarini to‘lagan jismoniy shaxsga topshiriladi (yuboriladi).

Jismoniy shaxslar tomonidan bojxona chegarasi orqali notijorat maqsadlar uchun olib o‘tilayotgan tovarlarga nisbatan bojxona kirim orderini to‘ldirish va yagona bojxona to‘lovini hisoblash bojxona organining mansabdor shaxsi tomonidan amalga oshiriladi.

Jismoniy shaxslar tomonidan notijorat maqsadlarda olib o‘tiladigan tovarlarning qiymati ularni deklaratsiyalashda ma’lum qilinadi.

Jismoniy shaxslar tomonidan notijorat maqsadlarda bojxona chegarasi orqali olib o‘tiladigan tovarlarning bojxona qiymati cheklar, kvitansiyalar va (yoki) boshqa tijorat hujjatlari bilan tasdiqlangan, ma’lum qilingan qiymatdan kelib chiqqan holda belgilanadi.

Shaxs tomonidan ma’lum qilingan tovarlarning bojxona qiymati to‘g‘ri belgilanganligini tasdiqlovchi hujjatlar va ma’lumotlar bo‘lmagan taqdirda bojxona organi tovarlarning bojxona qiymatini ushbu Kodeksning 44-bobiga muvofiq mustaqil ravishda belgilashi mumkin.

Tovarlar bojxona hududiga alohida kelayotgan bagajda olib kirilgan, shuningdek xalqaro pochta va kuryerlik jo'natmalarida yuborilgan taqdirda ularning bojxona qiymatiga tovarlarni aeroportgacha, daryo portigacha yoki tovarlar bojxona hududiga olib kiriladigan boshqa joygacha yetkazib berish xarajatlari qo'shiladi.

Mahsulotning yakuniy tannarxi nafaqat ommaviy xaridlar uchun sarflangan mablag'ga, balki oddiy iste'molchining ko'zidan yashiringan barcha xarajatlarga, masalan, ijara haqi, marketing, ish haqi va tashqi iqtisodiy faoliyatga bog'liq. Xususan, bu yetkazib berish, saqlash, soliq va bojxona to'lovlari xarajatlarini o'z ichiga oladi.

Bojxona to'lovlari - import (import) va eksport (eksport) bojlari, aktsizlar, QQS, bojxona to'lovlari xarajatlari.

Tajribali bozor ishtirokchilariga oldi-sotdi bitimini tuzishdan oldin tashish, saqlash va bojxona to'lovlari narxini hisoblash tavsiya etiladi.

BOJXONA TO'LOVLARINI QANDAY TO'G'RI HISOBLASH KERAK

Bojxona to'lovlarini hisoblash uchun siz mahsulot kodini, uning bojxona qiymatini va ishlab chiqarilgan mamlakatni bilishingiz kerak.

YeOII TN VED ga muvofiq mahsulot kodi mustaqil ravishda yoki bojxona vakilini jalb qilgan holda aniqlanishi mumkin. Agar siz qismlarga ajratilgan uskunalarni bir nechta partiyalarda yoki tasniflashda nomuvofiqliklarni keltirib chiqaradigan murakkab texnik xususiyatlarga ega tovarlarni import qilmoqchi bo'lsangiz, xavflarni oldindan bilish va sinf yechimini olishga harakat qilish mantiqan.

Bojxona to'lovlar turi¹	Stavka	Huquqiy asos

¹ O'zbekiston Respublikasi Integratsiyalashgan ta'rif interaktiv xizmati. <https://tarif.customs.uz/>.

10: Bojxona yig'imi	Tovar qiymatidan kelib chiqib, bazaviy hisoblash miqdorining 1.0 barobaridan 75.0 barobarigacha	PKM №700 09.11.2020
27: Aksiz solig'i	O'rnatilmagan	ПП-3818 ОТ 29.06.2018 г.
29: QQS	12.00 %	ЗРУ-812 ОТ 30.12.2022

To'g'ri belgilangan mahsulot kodi, kelib chiqqan mamlakat va bojxona qiymati haqidagi ishonchli ma'lumotlar quyidagilarga imkon beradi:

- bojxona to'lovlarini hisoblash;
- tovarlarni olib kirish (eksport qilish) uchun qo'shimcha sertifikatlar, ruxsatnomalar zarurligi to'g'risida ma'lumot olish;
- tovarlarning aksiz to'lanishini tekshirish;
- tovarlarga eksport boji to'lanishi yoki yo'qligini aniqlash;
- imtiyozlar bormi (imtiyozli stavkalar).

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining bojxona kodeksi. 22.04.2016
2. Davlat bojxona qo'mitasining 2010-yil 12-apreldagi «Import qilinayotgan tovarlarning bojxona qiymatini belgilanishini DBQ Yagona avtomatlashtirilgan axborot tizimi asosida nazorat qilish bo'yicha vaqtinchalik yo'riqnomani amaliyotga kiritish to'g'risida»gi 92-son buyrug'i.

3. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligidan 2000-yil 22- fevralda 899-raqam bilan ro'yxatdan o'tgan «O'zbekiston Respublikasi bojxona hududiga olib kelinadigan tovarlarga bojxona qiymatini belgilash va uni nazorat qilish tartibi».

4. O'zbekiston Respublikasi Integratsiyalashgan ta'rif interaktiv xizmati.
<https://tarif.customs.uz/>.